

SZEMLE

LIPTAI ERVIN

VÖRÖSKATONÁK, ELŐRE!

(Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1979. 309 o., 23 t.)

Második, bővített kiadásban jelentette meg a Zrínyi Katonai Kiadó a Magyar Tanácsköztársaság 60. évfordulójára, nagyon szép kivitelben, Liptai Ervin Vöröskatonák, előre! című könyvét, amely példája a tudományos alaposággal, pontossággal, és — ami fontosságában egyenrangú — az olvasmányosan megírt munkának.

Az 1969-es kiadáshoz képest új az első fejezet, amelyet a szerző az őszi-rózsás forradalom győzelmének bemutatására használt fel. Ebben ismerteti a polgári demokratikus forradalom előkészületeit és lezajlását. Érthetően, nagy figyelmet szentel a főváros katonai helyzetének és a katonák szerepének az október végi napokban. Értékeli a Csernyák százados vezette Katonatanácsot. A tények elemzésére támaszkodva vonja le a következtetést: „Sorsdöntő jelentőségű, a fejlemények kimenetelét meghatározó volt az a tény, hogy a hatalmat birtokló rendszer kezéből október végére teljesen kicsúszott fennmaradásának eszköze: a hadsereg.” Az események menetét taglalva különösen jól érzékelteti a forradalommal azonosuló katonák tömegerejének kibontakozását és a forradalmi eseményeket előrehajtó szerepét.

A második fejezetben áttekintést ad a polgári demokratikus forradalom győzelmét követő politikai viszonyokról, a polgári demokratikus köztársaság katonapolitikai helyzetéről és a fegyveres erők állapotáról. Meggyőzően mutatja be a katonatömegek forradalmasodásának folyamatát, a kommunisták befolyásának kiteljesedését a katonák körében.

A fejezetben nagy teret kap a KMP

katonapolitikájának elemzése. A szerző részletesen ismerteti a KMP elvi álláspontját a forradalmi háború kérdésében. Aláhúzza, hogy a kommunisták számára „nem volt közömbös, hogy a magyarság nemzeti államban él-e, vagy részben a mohó utódállamok megszállása alá kerül. A magyarlakta területek meghódítására irányuló imperialista szándékokkal éppúgy szembeálltak, mint a magyar uralkodó osztályoknak a századokon át elnyomott nemzetiségek feletti uralom megtartására irányuló kétségbeesett próbálkozásaival... A párt azt hirdette, hogy a magyar proletárnak nem a cseh, szlovák, szerb és román munkás és paraszt az ellensége, hanem a kapitalizmus, a tőkés és földesurak osztálya.”

Tények sokaságával alátámasztva jut a szerző arra a következtetésre, hogy „a KMP — mint minden más fontos területen — a hadseregben is számottevő tényezővé vált”. A fejezet részletesen tárgyalja a polgári demokratikus kormányzat katonapolitikáját. Nagy figyelmet szentel Böhm Vilmos hadügyminiszteri pályafutásának. Értékitéletét a szerző így fogalmazza meg: „Böhm nagy reményekkel foglalta el a hadügyminiszteri bársonyszéket. Reményeit arra alapozta, hogy ő, mint szociáldemokrata miniszter, aki a szervezett munkásság tömegeire támaszkodik, képes lesz egyidejűleg eredményes harcot folytatni a kommunisták és a jobboldali ellenforradalmi erők ellen.” Ez azonban sem neki, sem a hasonló felfogású vezető politikusoknak nem sikerült. A KMP programja mind nagyobb tömegeket vonzott, aminek az eredményét a szerző úgy összegezi, hogy „1919 márciusáig a KMP ál-

tal hirdetett eszmék meghódították a magyar munkások, parasztok és katonák többségét... Március második felében a fegyveres hatalom gyakorlatilag már a munkásoksztyá, a kommunisták kezében volt”.

A harmadik fejezet részletesen tárgyalja a Magyar Tanácsköztársaság forradalmi honvédő háborújának történetét. Huszonöt találó és figyelemfelkeltő alcímre bontva — mintegy 230 oldal terjedelemben — fogja át a Vörös Hadsereg létrehozásától az utolsó ütközetig az eseményeket.

A szerző alapos áttekintést ad az új típusú proletár osztályhadsereg megszervezésének elvi és gyakorlati kérdéseiről. Jól érzékelteti azokat a körülményeket és elgondolásokat, amelyek befolyásolták a hadseregszervező munkát. Ennek keretében részletesen kitér arra a vitára, amely a hadsereg megszervezésének elvei körül bontakozott ki, azaz hogy toborzás, vagy pedig az általános védkötelezettség útján célszerű-e a hadsereget létrehozni. Mint ismeretes, márciusban a toborzás mellett döntöttek. Vitatható a szerző állásfoglalása, amikor helyteleníti ezt a döntést és az általános védkötelezettség azonnali bevezetése mellett foglal állást. Kun Béla mindekelőt politikai megfontolásból állt ki a „proletariátus elitjéből” történő szervezés mellett. A hatalom megragadása időszakában célszerűbbnek az látszott, hogy a hatalomért tudatosan és önként harcolni kész erők kezébe adjanak első-sorban fegyvert.

Bemutatja a fejezet a szerveződő hadsereg anyagi ellátásának feltételeit. Behatóan foglalkozik a parancsnoki kar, a régi tisztek magatartását motiváló tényezőkkel és a Tanácsköztársaság vezetésének hozzájuk való viszonyát befolyásoló körülményekkel. Ezzel összefüggésben elemzi a politikai megbízotti rendszer létrehozását és az eléje állított feladatokat.

A Vörös Hadsereg szervezése első szakaszának tárgyalása végén, az április 15-i helyzetnek megfelelően, a szerző részletesen ismerteti a létszámviszonyokat, a hadrendet és a csapatok elhelyezkedését.

Ezt követően sokoldalúan és árnyaltan elemzi a győztes hatalmak különböző terveit, valamint lépéseit az intervenció előkészítésére. Tárgyalja az azonnali fegyveres beavatkozást képviselő francia álláspont hátterét, majd ismerteti az április 16-án megindított támadást.

Kimutatja, hogy a „Vörös Hadsereg

és a vele szemben álló ellenséges hadseregek erőviszonyai a proletárdiktatúrára nézve igen kedvezőtlenek voltak”. Ismerteti a székely hadosztály parancsnokságának áruló magatartását. Értékeli a kormányzótanács reagálását a kialakult súlyos helyzetben. A kormányzótanács felismerte, hogy „a Vörös Hadsereggé átkeresztelt régi hadsereg sem erejét, sem szellemét tekintve nem alkalmas a proletárdiktatúra megvédésére”. Egyúttal „igen merészen, az események tanúsága szerint helyesen döntött, amikor elhatározta, hogy minden erőt, amelyet csak a többi arcvonalról elvonhat, a Tanácsköztársaság létét leginkább veszélyeztető román hadsereg ellen veti be”.

Nagy figyelmet szentel a szerző a „májusi válság” körülményeinek és pozitív megoldásának, a kommunisták és a proletárdiktatúrához hű szociáldemokraták vezetői határozott fellépésének. Részletesen ismerteti a munkásoksztyá általános mozgósításának eredményeit. Megállapítja, hogy „a magyar munkásoksztyá forradalmi döntése megteremtette az alapját, hogy a Magyar Tanácsköztársaság vezetői annak a demoralizált, fegyelmezetlen, a bomlás jeleit mutató fegyveres erőnek helyére, amely április végén és május első napjaiban a proletárdiktatúra hadseregét jelentette, egy új, erős és ütőképes Vörös Hadsereget hozzanak létre”. Ezután tényszerűen végigkíséri az új Vörös Hadsereg megszületésének szervezési, vezetési, anyagi-technikai feltételeit. Aláhúzza: „A forradalmak történetében is ritka az a hatalmas lendület, amellyel a tanácshatalom a Vörös Hadsereg újjászervezését folytatta.”

Ezek után Liptai Ervin alapos elemzését adja a Vörös Hadsereg hadműveleteinek. Különösen részletesen szól a Vörös Hadsereg északi ellentámadásának politikai és katonai céljairól, előkészítéséről, az offenzíva lefolyásáról és eredményeiről. „E hadjáratban — írja a szerző — kibontakoztak a szocialista hadsereg és a szocialista hadművészet jellemző vonásai. Megmutatkoztak a Vörös Hadsereg hatalmas erőforrásai: egyik oldalon a proletariátus lángoló hazaszeretete, szocialista hazájának védelmére irányuló eltökélt akarata, a másik oldalon az ellenséges hátország dolgozóinak szimpátiája a Vörös Hadsereg iránt és szembefordulása a proletárállam ellen folytatott imperialista háborúval”. Úgy értékeli, hogy a hadjárat során „sikerült teljesíteni a Vörös Hadsereg elé állított egyik alapvető fel-

adatot: a csehszlovák és a román ellenforradalmi hadseregek érintkezésének megszakítását és ezzel lehetetlenné tenni azok közvetlen hadműveleti együttműködését”.

A szerző részletes háttér-képet ad a Tanácsköztársaság nemzetközi és belső helyzetéről, a politikai vezetés belső viszonyairól, különböző törekvéseiről. Ismerteti az antant jegyzéke és ultimátuma körül kibontakozott vitát és azokat az indítékokat, amelyek végül az ultimátum elfogadására vezettek. Ezeket elemezve megállapítja, hogy „A proletárdiktatúrának valóban lélegzetvételnyi szünetre volt szüksége... A nagy hiba nem a fegyverszünet elfogadásában, a harcok szüneteltetésében rejlett, hanem abban, hogy a későbbiek folyamán visszavonták a Vörös Hadsereget, anélkül, hogy az antant ígéreteinek teljesítésére megfelelő biztosítékokat kaptak volna”.

A csapatok visszavonulásának és különösen a Vörös Hadsereg erkölcsi-politikai állapotára kiható negatív következményeinek elemzése után a szerző az ország belső viszonyai rendbehozására irányuló törekvéseknek szentel nagy figyelmet. Meggyőzően bizonyítja következtetések helyességét, amely szerint „a bekövetkezett fegyverszünet mégis azt jelentette, hogy a proletárdiktatúra valamelyest lélegzethez jutott. A Vörös Hadsereg csapatainak a Duna—Tisza közére és a Dunántúlra való átcsoportosításának az ellenforradalom elleni harc szempontjából igen pozitív hatása volt, mivel eleve kudarcra ítélt minden fegyveres ellenforradalmi kísérletet”. A határozott fellépés a különböző próbálkozásokkal szemben arról győzte meg az ellenforradalmi köröket, hogy belső erőkre támaszkodva nem remélhetik a Tanácsköztársaság megdöntését. Ebben a helyzetben, mint a szerző írja „...a Vörös Hadsereg vezérkarában meghúzódtott árulók siettek az ellenforradalom segítésére”. Ennek a lényegét pedig a következőkben foglalja össze: „...Julierék azt a megoldást választották, hogy a Vörös Hadsereget egy eleve kudarcra ítélt akcióba viszik bele, amelylyel egyrészt elérik, hogy a proletárdiktatúra fegyveres ereje súlyos vereséget szenvedjen, másrészt pedig kiprovo-

kálják az antant újabb támadását”. Ilyen körülmények között került sor a tiszántúli támadás provokatív tervének kidolgozására és nagy vita után való elfogadására, amely, mint a szerző írja, „döntő mértékben elősegítette, hogy az imperialistáknak, a proletárdiktatúra belső ellenségeire támaszkodva, sikerült a Tanácsköztársaságot megdönteniük”.

A továbbiakban Liptai Ervin a tiszántúli támadás katonai előkészületeivel, az erőviszonyokkal, a támadás lefolyásával és kimenetelével foglalkozik.

Az utolsó oldalakon összefoglalja a Tanácsköztársaság Vörös Hadserege hősi harcainak elevenen élő tanulságait. Aláhúzza, hogy a „felvonuló ellenséges hadseregek sokszoros túlereje, a nemzetközi viszonyok kedvezőtlen alakulása eredményezte elsősorban a hősi küzdelem bukását”.

Liptai Ervin könyvének nagy értéke, hogy a történelem eseményeinek, tényeinek sokaságán keresztül kézzelfoghatóan mutatja be a munkásosztály igaz hazafiságát, önfeláldozó küzdelmét a nemzet megvédéséért és felemelkedéséért. A 133 nap fegyveres harcainak elemzése meggyőzően bizonyítja, hogy az internacionalizmus eleven, éltető eszméje és az igaz hazafiság elválaszthatatlan egymástól. A fiatal szovjet állam és Vörös Hadserege, valamint a Tanácsköztársaság és Vörös Hadserege közötti internacionalista kapcsolatok tárgyyszerű bemutatása, az orosz és más népek fiából szervezett internacionalista egységek, alegységek hősi helytállásának részletes ismertetése mind szemléletesen tárja az olvasó elé a proletár nemzetköziség eszméjének életrevalóságát.

A könyv gazdag anyaga a szerzőt, kivitele pedig a kiadó igényes munkáját dicséri. Mind a tartalom, mind a megjelenés formája méltó a Magyar Tanácsköztársaság 60. évfordulójához.

Az eseményeket öt részletes, jól áttekinthető vázlat illusztrálja.

Bár a szerkesztést és a nyomdai munkát nehezíti, mégis megfontolandó lenne hasonló kiadványok esetében a jövőben a képanyagot a megfelelő szövegrészeknél közölni.

Hunyadi Károly